

Vrouwenrechten en gendergelijkheid in de duurzame ontwikkelingsdoelen

Inleiding

Nederland zet zich met succes in voor vrouwenrechten en gendergelijkheid, zowel in binnen als buitenlandbeleid. Zeer terecht.

En hard nodig: vrouwenrechten en gendergelijkheid staan wereldwijd steeds meer onder druk.

De SDG's worden door veel landen omarmd, al is het met lip service. Dit geldt in veel mindere mate voor *rechten* van vrouwenrechten en gendergelijkheid. Zaken als politieke participatie en eigendomsrecht staan opnieuw ter discussie. Ter illustratie: bij de VN werd bijna een voorstel aangenomen dat geweld tegen vrouwen in goedpraat¹. Dit zou 10 jaar geleden ondenkbaar zijn geweest.

Kortom: het aantal landen dat (politieke, sociale, seksuele en economische) rechten van vrouwen onderdrukt neemt toe.

Des te belangrijker dat Nederland als een van de weinigen, vrouwenrechten en gendergelijkheid binnen de SDG's energiek steunt en uitwerkt.

Op 2 vlakken:

1. Verdere uitwerking SDG 5 in Nederlands buitenlands beleid en binnenlands beleid
2. Het integreren van vrouwenrechten en gender binnen alle andere SDG's.

Waarom?

Mede dankzij Nederland bevat de SDG Agenda progressieve en vooruitstrevende afspraken en beloftes (zoals SDG3.7, SDG5 en SDG 16). De doelen gericht op vrouwenrechten worden zowel binnen de EU als bij de VN constant aangevallen, onder ander door Iran en een aantal Arabische en Afrikaanse landen. Mensenrechten, gendergelijkheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten moeten hoog op de internationale agenda van Nederland blijven staan. En afspraken moeten worden gemonitord.

a. Verdere uitwerking SDG 5 in Nederlands buitenlands beleid en binnenlands beleid

Nederland spant zich energiek in voor vrouwenrechten en gendergelijkheid in het buitenland. Met prachtige voorbeelden van vrouwen in de MENA of steun aan arbeidsters in de katoenindustrie. Nu is het tijd voor de volgende stap: zorgen dat aandacht voor vrouwenrechten niet tot een paar niche

¹ Verenigde Naties, Commission on Status of Women 2014 : voorstel voor een culturele & religieuze uitzondering op de strafbaarstelling van Geweld tegen Vrouwen

thema's beperkt blijft maar terugkomt in het brede buitenland beleid. Piraterij—missie in Somalië? Graag aandacht voor rol van vrouwen die voor alternatieve inkomstenbronnen zorgen en potentiële piraten tegenhouden. Onderhandelingen over EU non-tarifaire belemmeringen? Benoem feit dat vrouwen 70% van kleinschalige landbouw beheren en het dupe worden van belemmeringen. Enz. Nederland heeft bewezen dat het op dit thema grote resultaten kan boeken: nu is het zaak om door te stoten. En vooral: genderbudgetting. Het beoordelen van begrotingen en budgetten vanuit een vrouwenrechten-perspectief. Ook is het van belang om SDG 5 in Nederland uit te werken, met medeneming van thema's als vaderschapsverlof, gelijk loon, toegang tot rechtshulp, de positie van vrouwelijke vluchtelingen in AZC's, zwangerschapsverlof van ZZP'ers enz.

b. Het integreren van vrouwenrechten en gender binnen alle andere 17 doelen

Uitstekend dat het ten langen leste is gelukt om een apart doel te formuleren op vrouwenrechten en gendergelijkheid.

Nu is het zaak om gendergelijkheid en vrouwenrechten te verankeren in alle 17 doelen.

Daarvoor is het uitdrukkelijk de bedoeling dat het genderperspectief volledig geïntegreerd wordt in alle doelen. Een aparte paragraaf over gender volstaat niet. Het gehele proces moet worden veranderd, zodat vanaf het begin van het beleidsproces, de agendering, tot aan het eind, de evaluatie, rekening wordt gehouden met het genderaspect.

Hieronder geven we aan wat de tekortkomingen zijn bij de verschillende SDG's vanuit genderperspectief. Sommige doelen hebben we geclusterd waardoor ze niet allemaal op goede volgorde staan.

2) Gendermainstreaming in alle 17 doelen: waar moet Nederland op inzetten?

De SDGs worden geprezen omdat ze meer aandacht besteden aan gendergelijkheid en klimaatverandering dan hun voorganger, de millenniumdoelen. Anderzijds wordt er ook kritiek geuit op de SDGs voor verwachte problemen met de financiering, het gebrek aan planning voor een herstructurering van het economische- en handelssysteem en een gebrek aan gegevens om voortgang te meten.

Doel 1: Armoede: doorbreek de vicieuze cirkel. Ondanks de vooruitgang in de afgelopen 20 jaar in het bestrijden van extreme armoede (mensen die leven op minder dan \$ 1,25 per dag) zijn vrouwen en kinderen oververtegenwoordigd in de laagste inkomensgroep. We moeten ons richten op vrouwen die in extreme armoede leven om te zorgen dat hun rechten beschermd zijn en dat ze de macht krijgen om beslissingen te maken.

Aanbeveling: Ondanks dat er al veel wetgeving en beleid ontwikkeld is op gendergelijkheid en het verbeteren van de positie, veiligheid, rechten en mogelijkheden van vrouwen en meisjes in armoedebestrijding, lopen veel landen nog achter in de uitvoering van dit beleid. Zet in op eerlijke beloning, toegang tot rechtshulp en het voorkomen van uitbuiting. Betrek mannen en jongens hierbij.

Doel 2: Geen honger & Doel 12: Verantwoord gebruik van hulpbronnen & Doel 14: Duurzame oceanen & Doel 15: Duurzaam landgebruik & Doel 7: Duurzame en betaalbare energievoorziening

70 % van de kleine boeren in Afrika is vrouw, maar zij nog geen 15% van de landrechten in handen². Als zij dezelfde toegang zouden hebben tot natuurlijke hulpbronnen, gereedschap en financiële middelen als mannelijke boeren, zou de honger in de wereld met 16% zijn teruggebracht³.

Aanbeveling: Maak gebruik van alle aanwezige expertise over hernieuwbare energie, biologische landbouw en coöperaties voor energie en voedsel. Enthousiasmeer meisjes en jongens al op jonge leeftijd om kennis over deze

² FAO 2011 'State of Food and Agriculture. Women and agriculture: closing the gender gap for development'

³ UNDP 2005 'Halving hunger: it can be done'

thema's op te doen en deze te delen. Investeer in de kleinschalige landbouw en visserij van vrouwen en do onderzoek naar de verbetering van hun zaden en gewassen. Daarin is het ook belangrijk dat land- en visgrondenroof internationaal wordt bestreden. Vrouwen maken ook belangrijke consumptiekeuzes, dus wij hebben een rol te spelen.

Doel 3: Goede gezondheid

De toegang tot betaalbare en adequate gezondheidszorg is niet voor iedereen vanzelfsprekend – ook niet in eigen land. Wereldwijd blijven vrouwen en meisjes kwetsbaar als het gaat om bijvoorbeeld seksuele en reproductieve gezondheid en rechten: ze lopen een grotere kans op infectie met HIV, ongepland zwanger te raken, te sterven aan een onveilige abortus of tijdens de bevalling, besneden en/of uitgehuwelijkt te worden, of in de kinderprostitutie terecht te komen.

Aanbeveling: Voortgang op seksuele en reproductieve gezondheid en rechten vergt goede en toegankelijke gezondheidszorg. Maar het gaat ook over het opnemen van seksuele voorlichting in school curricula en het veranderen van wetgeving om discriminatie tegen LHBTI te beëindigen. Andere landen zijn bereid om minder moeilijke onderwerpen te financieren zoals bredere gezondheidssystemen. Nederland heeft haar toegevoegde waarde al jarenlang bewezen door consistent in te zetten op het verbeteren van toegang tot

anticonceptie, seksuele voorlichting, veilige abortus en het beschermen van groepen wiens seksuele en reproductieve rechten geschonden worden.

Doel 4: Hoogwaardig onderwijs

Ook bij SDG over onderwijs graag aandacht voor de positie van vrouwen en meisjes. Het opleiden van meisjes en vrouwen verbetert het gezag van de vrouw in het gezin, leidt tot meer deelname aan het maatschappelijk debat, verbetert in het algemeen haar gezondheid en die van haar kinderen. Toch blijft er een groot verschil bestaan in deelname aan onderwijs tussen jongens en meisjes. Hoe hoger het onderwijs in het lage en middeninkomenslanden, hoe minder vrouwen doorstromen (kindhuwelijken, tienerzwangerschappen, kinderarbeid etc.). Ook stromen armere meisjes relatief nog minder vaak door naar hogere beroepsopleidingen en banen.

Aanbeveling: Nederland kan het goede voorbeeld geven door te blijven investeren in kwaliteit en toegankelijkheid van het onderwijs, met name in ontwikkelingslanden. Betrek kinderen ook bij de implementatie van duurzame doelen. Het gaat tenslotte om hún toekomst en volgens artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag - dat ook Nederland heeft ondertekend - hebben kinderen daar ook recht op⁴. Wereldwijd moet worden voorkomen dat meisjes door schooluitval economische achterstand oplopen en niet economisch zelfstandig kunnen worden. Steun als Nederlandse beleidsmakers en maatschappelijke organisaties andere landen om onderliggende problemen aan te pakken die dit in de hand werken, bijvoorbeeld door het verstrekken van maandverband en de aanleg van sanitair op scholen.

Doel 5: Gendergelijkheid

Vrouwen hebben een cruciale rol te spelen in alle SDGs, waarbij de rechten en empowerment van vrouwen zowel onderdeel zijn van de doelen, als ook van de oplossing. Het is heel mooi dat er ook een op zichzelf staand doel is die gendergelijkheid en emancipatie van vrouwen en meisjes agendeert om de grote uitdagingen op het gebied van vrouwenrechten, zoals geweld tegen vrouwen, economische participatie, maar ook de afnemende

⁴ <http://www.kinderrechten.nl/p/19/840/artikel-12>

politieke ruimte van vrouwen en vrouwenrechtenorganisaties bespreekbaar te maken.

Aanbeveling: Voor buitenland zie punt 1: integreer aandacht voor vrouwenrechten en gendergelijkheid in alle aspecten van het buitenlands beleid. Dus juist bij een piraterij-missie in Somalie of bij onderhandelingen over EU-landbouwexport.

Binnenland & buitenland: wij kunnen leren van India. Daar wordt in het budget apart gekeken naar de gevolgen van wijzigingen voor mannen en vrouwen; genderbudgetting. Zaken als bezuinigingen op water, energie, klimaat raken vrouwen meer dan mannen.

Tot slot: hoog tijd voor vaderschapsverlof, gelijk loon (in NL verdienen vrouwen nog steeds 17% minder dan mannen) en extra aandacht voor de positie van vrouwelijke vluchtelingen.

Doel 6: Schoon water en sanitaire voorzieningen

De betrokkenheid van vrouwen en meisjes is van cruciaal belang voor het effectief gebruik van water en sanitaire voorzieningen. Vrouwen en meisjes in ontwikkelingslanden dragen het grootste deel van de last van het halen van water, het gebruik en de bescherming ervan. Daarnaast hebben zij onder andere de verantwoordelijkheid voor het onderhouden van de sanitaire voorzieningen en gezondheidszorg in en rondom het huis.

Aanbeveling: Belangrijk is te kijken naar de verschillen in behoeften en prioriteiten van vrouwen, mannen, meisjes en jongens die voortvloeien uit hun verschillende activiteiten en verantwoordelijkheden; en de ongelijke toegang tot én de controle over de watervoorraden en de toegang tot sanitaire voorzieningen.

Doel 8: Goede werkgelegenheid en economische groei

Wereldwijd horen vrouwen én mannen betaling voor hun werk te krijgen waarvan zij kunnen leven. En over een werkplek te beschikken, gevrijwaard van (seksuele) intimidatie, uitbuiting en geweld.

Recent onderzoek van McKinsey laat zien dat als vrouwen dezelfde economische kansen zouden hebben als mannen, de wereldeconomie binnen tien jaar met 26 procent zou kunnen groeien op een duurzame

manier.

Aanbeveling: Politici, beleidsmakers en de maatschappij moeten samen streven naar het wereldwijd versterken van de arbeidspositie en de economische onafhankelijkheid van vrouwen. In Nederland lukt dat alleen als de overheid gelijkheid tussen mannen en vrouwen faciliteert en geld uittrekt om noodzakelijke maatregelen te financieren. De Nederlandse overheid en het bedrijfsleven werken al samen in het opstellen van sectorconvenanten over Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO). Zorg als politici en beleidsmakers dat de gelijkwaardige behandeling van mannen en vrouwen in deze convenanten wordt opgenomen.

Doel 13: Klimaatmaatregelen

Door de klimaatverandering worden de ongelijkheden tussen man en vrouw alleen maar groter. Uit een studie van The London School of Economics blijkt dat natuurrampen over het algemeen de levenskansen van vrouwen sterker doen afnemen dan die van mannen. Dat komt absoluut niet omdat vrouwen minder sterk zijn, maar door de ongelijke rolverdelingen en kansen. In veel gemeenschappen trekken mannen als eersten weg en blijven vrouwen bij het huis om voor het gezin te zorgen, wat ze kwetsbaarder maakt. Ook zijn ze niet gewend om te zwemmen en hebben ook minder toegang tot informatievoorzieningen of alarmsystemen.

Aanbeveling: Vrouwen moeten meer betrokken worden bij het tegengaan van klimaatverandering. Ze moeten toegang krijgen tot primaire hulpbronnen en rechten tot land verkrijgen. Ook kunnen we zorgen dat ze makkelijker toegang hebben tot financiële bronnen waardoor ze bijvoorbeeld een eigen

bedrijf kunnen starten, als alternatief voor werk in de landbouw. Hun weerbaarheid dient te worden versterkt.

Doel 9: Innovatie en goede infrastructuur & Doel 11: Duurzame steden en gemeenschappen

De veiligheid van vrouwen en meisjes is nog vaak in het geding als het gaat om goede infrastructuur en een veilige omgeving. Wereldwijd zijn onverlichte fietspaden, lange onbewoonde wegen van en naar school, donkere fabrieksterreinen, 'haarden' voor verkrachting en geweld.

Aanbeveling: (Lokale) overheden staan in de frontlinie wat betreft het identificeren en aanpakken van geweld en schadelijke praktijken tegen vrouwen. Stadsplanning (met name het creëren en onderhouden van openbare ruimtes) en de lokale politie zijn beide essentiële hulpmiddelen bij het aanpakken van deze problemen. Plus, (lokale) overheden hebben ook een functie wat betreft het leveren van diensten aan vrouwen die slachtoffer zijn van geweld.

Doel 16: Vrede en gerechtigheid

Oorlogen en conflicten hebben andere effecten op vrouwen en meisjes dan op mannen en jongens. De VN-Resolutie 1325 verplicht alle lidstaten van de VN om specifiek aandacht te hebben voor die verschillen, bijvoorbeeld bij de bescherming van vrouwen in oorlogstijd. Ook verplicht Resolutie 1325 landen om vrouwen én mannen te betrekken bij vredesonderhandelingen van begin tot eind en op alle verschillende niveaus. Dit ook om zorg te dragen dat er niet alleen aandacht is voor de rol van vrouwen en meisjes tijdens conflict, maar ook voor de toekomst. Het is van belang te voorkomen dat de situatie voor vrouwen en meisjes slechter wordt. Niet alleen vanuit een ideologische gedachte, maar ook voor de duurzaamheid van vrede. Er is een correlatie tussen genderongelijkheid in een land en conflict. Door niet iedereen te betrekken is het onmogelijk om duurzame en inclusieve vrede te bewerkstelligen. In de praktijk gebeurt dit echter nog veel te weinig. Zo is bijvoorbeeld slechts vier procent van de onderhandelaars is vrouw[1].

Aanbeveling: Om vrede en veiligheid voor iedereen mogelijk te maken, worden Nederlandse politici en beleidsmakers opgeroepen de betekenisvolle betrokkenheid van vrouwen bij vredesonderhandelingen mogelijk te maken in alle aspecten van het proces en op alle niveaus. Ook worden Nederlandse politici en beleidsmakers opgeroepen prioriteit te geven aan conflictpreventie. Kijk samen met de internationale gemeenschap naar onderliggende oorzaken van oorlogen en conflicten. Denk daarbij aan de toegang tot en de besluitvorming over grondstoffen, toegang tot onderwijs en ontwikkelingsmogelijkheden, een gebrek aan perspectief door discriminatie of uitbuiting en armoede met in extreme gevallen criminaliteit of radicalisering als gevolg. Verantwoordelijke ministeries: train Nederlandse deelnemers voor en tijdens hun missie op de genderspecten van oorlog, conflict en ontheemd zijn. En leer hen wat oorlog doet met vrouwen, meisjes, mannen en jongens.

Doel 17: Samenwerkingsverbanden voor duurzame ontwikkeling & Doel 10: Ongelijkheid verminderen

Hoewel sommige landen pleiten voor minder doelen zijn de doelen alleen logisch als een universele, ondeelbare agenda van alle 17 doelen staat en ondersteund wordt. Om de SDGs te implementeren, leunen de overheden hevig op de zwakke uitkomst van de recente Derde Internationale Conferentie over Financiering voor Ontwikkeling in Addis Ababa, wat betekent dat er een immense tekortkoming is in de financiering die nodig is om de doelen en targets te behalen.

Aanbeveling: Een nieuwe, mondiale agenda dat uiteindelijk niet het mondiale economische systeem verandert, zal gebrekkig functioneren. Het is het nu een prioriteit om ervoor te zorgen dat de

ambitieuze agenda volledig gefinancierd wordt, dat landen effectieve plannen en maatstaven voor vooruitgang ontwikkelen, en dat overheden verantwoordelijk gesteld worden.

3) Klimaat en energie & gender

De UNHCR geeft aan dat in 2008 meer dan 20 miljoen mensen ontheemd zijn door natuurrampen. Negen van de tien van deze rampen zijn geïdentificeerd als klimaat-gerelateerd⁵. Wetenschappers voorspellen het aantal klimaatvluchtelingen kunnen oplopen tot 250 miljoen in 2050⁶. In het geval van klimaatgerelateerde rampen zijn vrouwen vaak minder goed op de hoogte dan mannen en in sommige landen mogen ze het huis niet uit zonder toestemming.

Klimaatverandering heeft echter ook gevolgen voor vrouwen in ontwikkelde landen, omdat de nieuwe onderwijs en arbeidssystemen die ontstaan door de overgang in energieopwekking meer zijn gericht op mannen. Hoewel vrouwen ook vaak deelnemen aan het vinden van oplossingen voor klimaatverandering, is dit niet terug te vinden in hun rol in het opstellen en uitvoeren van klimaatbeleid.

De sleutel tot een effectieve bestrijding van de klimaatverandering, is systemische verandering en de emancipatie van vrouwen en meisjes, zodat ze kunnen worden omgezet in *agents of change*, in hun rol als o.a. leiders, wetenschappers, ondernemers en producenten.

Aanbevelingen:

- Zorg ervoor dat de richtlijnen voor het Green Climate Fund gendersensitief zijn;
- Zorg ervoor dat de SDG indicatoren waarmee vooruitgang wordt gemeten genderresponsief zijn zodat de lidstaten verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor hun inzet voor vrouwen en meisjes;
- Zorg ervoor dat er gemonitord en gerapporteerd wordt op seks-gedifferentieerde data zodat de positie van vrouwen en meisjes expliciet benoemd worden in interventies op klimaatverandering;
- Ondersteun vrouwen als leiders, op alle niveaus in de besluitvorming, en met name op het gebied van beheer van natuurlijke hulpbronnen;
- Zorg voor voldoende middelen voor innovatie en aanpassing aan de klimaatverandering en het actief betrekken van vrouwen en meisjes in de ontwikkeling van nieuwe (gender gevoelig) technologieën en strategieën;
- Ondersteun duurzaam vrouwelijk ondernemerschap;
- Doe een beroep op lidstaten om ervoor te zorgen dat vrouwen op het platteland toegang tot en controle krijgen over de middelen en de expertise opdoen die nodig zijn om efficiënt en duurzaam te kweken, alsook om de rechten te verkrijgen over land en hulpbronnen.

De 2030 agenda is een prachtig ambitieuze agenda, die van alle landen, dus ook van Nederland, de nodige inspanningen vraagt. Maar om de duurzame doelen daadwerkelijk te realiseren moeten alle keystone spelers aanwezig zijn; overheid, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld. Bij het maatschappelijk middenveld heeft de afgelopen jaren een enorme bezuiniging plaatsgevonden. In aanloop naar Prinsjesdag wordt nu al duidelijk dat er extra geld wordt vrijgemaakt voor defensie en veiligheid. Maar ontwikkelingsorganisaties zijn cruciaal in het realiseren van de duurzame doelen. Reduceer ontwikkelingssamenwerking niet tot noodhulp. De SDG's maken juist inzichtelijk dat er veel meer te behalen is als wij preventief aan de slag gaan door de grondoorzaken van conflict armoede, en fragiliteit aan te pakken.

^{5 5} UNHCR, 'Climate Change, Natural Disasters and Human Displacement,' p. 3, published in 14 August 2009, available here: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/search?page=search&docid=4901e81a4&query=climate%20change> last accessed on 09 February 2016.

⁶